



Wanneer moet je maaïen voor de grote vuurvlinder?

Het maaïen van gebieden is een belangrijk thema voor vlinderbeschermers. Van origine is maaïen bedoeld om gewas te oogsten. Binnen natuurgebieden is het doel verschoven naar het voorkomen dat een gebied dichtgroeit. Helaas sneuvelen er bij elke maaibeweging ook insecten. Dit is een dilemma: hoeveel maaï je, wanneer maaï je en hoe zorg je dat er niet te veel insecten sneuvelen?

Tekst: Lonneke Teunissen, Annika Vermaat & Henk de Vries
De Vlinderstichting

Helemaal niet maaïen is vaak geen optie, omdat het gebied dan verandert en je de kenmerkende soorten kwijtraakt. Er zijn verschillende strategieën bedacht om soorten zo goed mogelijk te beschermen. Voorbeelden hiervan zijn: gefaseerd maaïen (delen maaïen en andere delen op een later tijdstip of in een volgend jaar maaïen), sinusmaaïen (delen op verschillende momenten maaïen, waarbij sinusachtige patronen ontstaan) of “maaï mei niet” waarbij het maaïwerk pas later in het seizoen wordt uitgevoerd.

Maaidilemma

Dit dilemma geldt ook bij het beheer van de moerasgebieden waarin de grote vuurvliinder leeft. Deze gebieden bestaan voor een groot deel uit riet dat jaarlijks wordt gemaaid, delen in de winter en delen in de zomer. Van oorsprong werd er alleen in de winter gemaaid voor rietooïst, maar om verschillende kruiden te beschermen tegen te overdadige rietgroei worden nu ook delen in de zomer gemaaid. Een belangrijk aandachtspunt voor de overleving van eitjes en rupsen van de grote vuurvliinder is het al dan niet meemaaien van waterzuring, de waardplant van de grote vuurvliinder. Eitjes en rupsen zitten in de zomer langdurig op deze plant en maaïen ervan betekent het verlies van het overgrote deel van de populatie. Stoppen met maaïen is echter geen goede oplossing, omdat het gebied dan zou dichtgroeien en daarmee ongeschikt zou worden voor veel laagveensoorten, waaronder de grote vuurvliinder. Gefaseerd maaïen – waarbij delen van de vegetatie blijven staan – zou kunnen, maar dan zijn er nog steeds flinke verliezen van eitjes en rupsen.

Om te voorkomen dat eitjes en rupsen worden weggemaaid, worden in de twee leefgebieden van de grote vuurvliinder, de Weerribben en de Rottige Meente, stokken geplaatst bij planten met eitjes. Vervolgens wordt om de gemarkeerde planten heen gemaaid om zo de eitjes die erop zitten te beschermen. In de zomer komen de rupsen uit deze eitjes. Die voeden zich kort met de plant, waarna ze in de nazomer in winterrust gaan. De waterzuringplanten sterven in de herfst bovengronds af, om in het voorjaar weer uit te lopen. De rupsen keren dan terug op de weer uitgegroeide planten om te eten en te groeien en zich uiteindelijk te verpoppen. De eitjes en kleine rupsjes worden dus beschermd door in de zomer om de gemarkeerde planten heen te maaïen. Maar wat is het effect van dit aangepaste zomer-maaibeheer op de lange termijn?

Korte versus lange termijn

Om die vraag te kunnen beantwoorden zoomen we in op de Weerribben. Al zo'n 25 jaar (inschatting Jeroen Bredenbeek, voormalige beheerder) worden hier delen van het terrein op de aangepaste manier in de zomer gemaaid, waarbij anders dan bij het traditionele wintermaaïen, planten met eitjes worden gemarkeerd en beschermd. Dit lijkt een positief effect te hebben op de groei van de vlinderpopulatie, aangezien de aantallen hier sindsdien flink zijn toegenomen. Afgelopen jaar waren de aantallen zelfs bijzonder hoog: Henk telt al zo'n 25 jaar eitjes in dit gebied, maar heeft nog nooit eerder planten gezien met zo veel eitjes als dit jaar. Er waren zelfs planten met meer dan 150 eitjes! Eerder was een normale telling enkele eitjes, met af en toe een uitschieter naar enkele tientallen.



Stokken geplaatst bij overgroeide waterzuringplanten met eitjes.

Lonneke Teunissen



Veldwerk voor onderzoek naar eitjes gaat – in tegenstelling tot veldwerk voor vlinders – ook bij regen gewoon door.

Hoewel het de laatste jaren goed lijkt te gaan met de grote vuurvliinder in de Weerribben, laat de manier van maaien nu ook nadelige effecten zien op de waterzuringplanten. Door de hoge(re) aantallen vlinders, en dus ook eitjes, zijn er veel waterzuringplanten waar meerdere jaren niet in de buurt wordt gemaaid. Dit leidt ertoe dat de vegetatie rondom telkens met eitjes bezette planten hoog blijft en steeds dichter wordt over de jaren. Hierdoor worden de waterzuringplanten steeds meer overgroeid en krijgen ze op den duur te weinig licht om goed te kunnen groeien. Waar het aangepaste maaibeheer op de korte termijn dus bevorderlijk is voor de grotevuurvliinderpopulatie, is het nog maar de vraag of deze manier van beheren ook op de lange termijn gunstig blijft.

Wintermaaien de oplossing?

Om meer inzicht te krijgen in de effecten van dit maaibeheer is door De Vlinderstichting in 2025 een driejarig onderzoek gestart in samenwerking met Staatsbosbeheer en in opdracht van de provincie Overijssel. In dit onderzoek wordt het maaien in de zomer om waterzuringplanten met eitjes heen, vergeleken met het maaien in de winter van de gehele vegetatie, inclusief dode bladeren van alle waterzuringplanten. De ondergrondse knol van de planten met allerlei reservestoffen blijft hierbij onaangetast. Deze manier van maaien voorkomt dat de

waterzuringplanten worden overgroeid door andere planten, omdat planten die anders blijven staan zo (ook) worden weggemaaid. Maar het is ook spannend, aangezien de grote vuurvliinder overwintert als kleine rups. Tijdens de overwintering zit een deel van de rupsen aan de voet van de waardplant of verstopt zich laag bij en in de bodem, en een deel zit hoger dan de noodzakelijke maaihogte verstopt in de vegetatie. Hoe de rupsen precies verdeeld zijn over de verschillende vegetatielagen is nog niet bekend. Dit onderzoek zal uit gaan wijzen of er bij wintermaaien voldoende (laag zittende) rupsjes worden gespaard.

Dit doen we door de verschillen die ontstaan tussen de waterzuringplanten bij maaien in de zomer of in de winter te onderzoeken en door te kijken naar de overleving van de eitjes tot volgroeide rupsen van de grote vuurvliinder. Hiervoor worden op tien verschillende locaties in de Weerribben delen gemaaid volgens de huidige manier, in de zomer, en op andere delen wordt er gemaaid in de winter, zonder de planten te beschermen tijdens het maaien. De komende jaren zullen uitwijzen of maaien in de winter inderdaad ten goede komt van de waterzuringplanten, zonder nadelige effecten op de overleving van de grote vuurvliinder. Hieruit kunnen we leren of wintermaaien inderdaad de toekomst is voor het behoud van de grote vuurvliinder en zijn leefgebied op de lange termijn. ●